

nosti. Teologalni humanizam tvrdi da je teologija znanost o Bogu.

„Dva Chenua?“ Iako imamo starog medijevalistu i „mladog“ Chenua angažiranog oko najosjetljivijih pitanja u Crkvi i svijetu, zapravo se događa da je riječ o jednom teološkom putu koji se izgrađivao i nadopunjavao kroz dva različita dijela života. Smatram da upravo „jedan Chenu“ ima za ponuditi veliko blago u proučavanju teologije 20. stoljeća i biti putokaz za nova teološka istraživanja.

Ivan Božić

Walter Kasper, *Martin Luther. Ekumenska perspektiva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2017, 90 str.

Kardinal Walter Kasper, profesor dogmatike, bio je predsjednik Papinskog vijeća za promicanje jedinstva kršćana i Komisije za vjerske odnose sa židovstvom te član Kongregacije za nauku vjere i Kongregacije za istočne Crkve. Glavni je autor prvog sveska Katoličkog katekizma za odrasle i glavni izdavač trećeg izdanja *Leksikona za teologiju i Crkvu*. U svojem prvom nagovoru uz molitvu *Andeo Gospodnji* papa Franjo za čitanje je preporučio Kasperovu knjigu *Milosrde: Temeljni pojam evanđelja — ključ kršćanskog života*.

Knjiga *Martin Luther: Ekumenska perspektiva* temelji se na predavanjima koje je kardinal Kasper održao 18. siječnja 2016. godine na Humboldtovu sveučilištu u Berlinu. Za Lutherove tekstove u pravilu je korišteno Weimarsko izdanje (WA): *D. Martin Luther Werke*, 120 svezaka, Weimar, 1883.–2009.

Nakon uvoda *Mnoge slike o Lutheru i nepoznati Luther* naći ćemo sljedeća poglavlja: *Prijelazno doba propadanja i novog zamaha; Lutherova težnja: evanđeoska obnova kršćanstva; Nastanak i kraj konfesionalnog razdoblja; Luther*

i duh novog vijeka; Ekumensko razdoblje kao ponovno otkrivanje katoliciteta; Ekumenska aktualnost Martina Luthera; Ekumenizam milosrda — pogled u budućnost.

Prošlo je 500 godina od početka reformacije. Od tada pa do danas nastale su mnoge slike o Lutheru: Luther kao reformator, Luther kao borac za razum i slobodu itd. Autor ističe kako sam Luther nije bio ekumenist, što bi mnogima danas moglo zvučati iznenađujuće.

Važno je imati u vidu vrijeme u kojem je Luther živio, bio je to kraj srednjeg vijeka. U Crkvi bijahu prisutni mnogi problemi; papinstvo je trpjelo zbog zapadnog raskola, a teologija puna je nejasnoća. Također, otkriven je novi svijet: Amerika. Kardinal Kasper govori kako je u Crkvi tog vremena postojala reformacija i prije Luthera.

Luthеров egzistencijalni problem bijaše kako zadobiti Božje milosrde. Autor smatra da je iza 95 teza o oprostuj stajala Lutherova katolička čežnja. Teze nisu bile zamišljene kao početna točka odvajanja od Crkve, nego kao poziv na akademsku raspravu.

Kardinal Kasper objašnjava kako je Luther u želji za obnovom Crkve postao reformator. Tadašnjeg papu smatrao je Antikristom, i to iz više razloga. Nadalje, Luther je odbacio sakramentalni poredak katoličke Crkve, a svoju je reformu Luther predao u ruke plemstva.

Je li govor o Lutheru kao začetniku duhovne slobode i stjegonoši novog vijeka valjan? Humanizam koji je bio aktualan u doba reformacije zasigurno bijaše šokiran Lutherovom izjavom da je čovjek jahaća životinja koju jaše ili Bog ili davao. Kardinal Kasper uvjeren je kako reformacija u Crkvi 16. stoljeća nije reakcija na Luthera, nego proces koji je započeo prije njega.

Razdvojenost između protestanata i katolika pokušava popraviti ekumenizam. Autor smatra kako je u tom pro-

cesu bitno razumjeti što znači riječ *katolički*. Prema njegovu mišljenju valja se držati onog što je tvrdio Ignacije Antiohijski: da je katoličko ono gdje je Krist.

Ekumenizam mora biti dijalog, i to stvarni dijalog ljudi koji imaju svoje stajalište, ali su spremni poslušati druge, ističe autor. Odlična polazna točka za dijalog upravo su Lutherovi stavovi o milosrđu i Gospodnjoj večeri.

Na kraju valja istaknuti kako je knjiga iznimno čitka. Kardinal Kasper uistinu ima izvrstan stil pisanja. Jasno izražava svoje mišljenje i potkrepljuje ga argumentima. Ako bolje želite shvatiti ekumenizam, ova knjiga će vam u tome svakako pomoći.

Matija Rusan

Ivica Raguž, *Epimeteje*. Đakovo: Panni, 2016, 143 str.

Prometej se usudio usprotiviti bogovima te ljudima donijeti vatru dajući im tako neovisnost, samostalnost u djelovanju i mišljenju. *Prometheus* dolazi od starogrčkog $\pi\rho + \mu\alpha\nu\theta\alpha\nu\omega$ što znači: ispred misliti, unaprijed učiti. Autor je ovim djelom htio napraviti nešto suprotno, učiti gledajući na prošlo, *epimetheus*. Epimetej, Prometejev brat, koji nad učinjenim razmišlja. Vlč. Raguž u ovom djelu predstavlja 32 epimeteje, koje su izlazile u časopisu *Svjetla riječi* od 2013. do 2016. te su u ovom djelu sabrane. Autor naglašava kako smo i u životu i u Crkvi često previše Prometeji, a premalo Epimeteji »previše revolucionari a premalo primatelji«. Kao prvu epimeteju u uvodnoj riječi razmišlja o egzistencijalizmu dogmi, jer dogma čuva da vjera ostane vjera. »Dogma stavlja pred čovjeka božansko preobilje Isusa Krista koje nadilazi svaku pojedinačnu egzistenciju te upravo na taj obvezujući način goni da izide iz sebe, da bude onkraj sebe u odnosu prema Bogu [...]

Dogma zapravo izvire iz ljubavi, jer ljubav zahtijeva dogmu.« Jer je drugi „dogma“ za mene: on je nesvediv i veći od moje egzistencije. Drugi traži moj napor izlaska iz sebe. Koliko se više to može odnositi na Boga koji je Ljubav.

Epimeteje obuhvaćaju najrazličitije teme, počevši od *O Humanosti, o muškarcu i ženi*, gdje povezuje humanost i milosrđe, koje se najkonkretnije ostvaruje u odnosu muškarca i žene. U epimeteji *Zašto sam ja Katolik?* odgovara na pitanje što to znači biti „sveobuhvatan“ kao što je to Crkva katolička. *Parezija* govori o vrijednosti govorenja istine „šta košta da košta“. U epimeteji *Džentlmen* karakterizira se kakav je to muškarac džentlmen. Epimeteja *Mačak Sivko* raspravlja o kućnim ljubimcima te kako se razlikuju od životinja kojima je dopušteno biti ono što zaista jesu. Epimeteja *Protiv snobizma i kružoka* nadahnjuje ne traganje pripadanja jednomu ili svim kružocima, nego Istini. U poglavlju *Jedno drugom 'protuotrov'* autor govori o komplementarnosti muškarca i žene.

Epimeteja *O milosrđu* ističe da je Božje milosrđe pravi i najsnažniji poziv na pokoru i obraćenje nas samih. Epimeteja *O prijateljskom razgovoru* ističe važnost prijateljstva kao suradosti, a ne samo supatnje. U *O kockanju* uspoređuje kockanje i rad koji muškarca čini pravim muškarcem. Epimeteja *O autoritetu* govori o lošem autoritetu koji pod vidom prisnosti vrši samovolju, umjesto „zastupstva“. U *Flâneur* tuguje za starijim šetačima, kakav je autorov otac bio, koje je zamijenio menadžer današnjeg doba. *Mudrost i grubost* oslikava lik Klare, autorove majke, govoreći o vrlinama Božje mudrosti i grubosti žive istine. *Marijanska duša* Pokazuje Mariju kao uzor kontemplacije i ljubavi koja rada pravom čistoćom i djevičanstvom. U epimeteji *O jednostavnosti* govori autor kao o vrlini koja dokida sebeljublje u predanju. *Vjera kao 'egzodus'* — Bog je